

Läst, sett & hört

SLAGRUTOR - LUNDARAPPORTEN GER INGET BESKED

Den vanligaste typen av slagruta.

"Nu är det vetenskapligt bevisat att män och kvinnor med slagruta kan hitta vatten", stod det i Ny Teknik nr 37. Artikeln handlade om en undersökning utförd av Leif Engh och publicerad i Naturgeografiska institutionens i Lund rapportserie.

Två teorier

Att "män och kvinnor med slagruta kan hitta vatten" är ingenting som behöver bevisas, utan det är sedan länge väl belagt. Kontroversen gäller inte om utan hur de hittar vatten.

För det tränade ögat finns det många tecken som kan avslöja var det finns vatten i naturen, både geologiska och framförallt botaniska tecken. En vanlig uppfattning är att rutgångare genom sin erfarenhet blivit skickliga i att tolka sådana tecken. Denna färdighet kan till stor del vara omedveten. Genom en likaledes omedveten

process uppstår de muskelsammandragningar som orsakar klykans utslag. Enligt denna teori skulle alltså de kända sinnena vara tillräckliga för att förklara slagrutans funktion.

Enligt en annan teori skulle det behövas något hittills okänt sinne för att förklara slagrutegången. Oftast har det talats om magnetism och om vad som i Ny Teknik-artikeln kallades "hittills okända vågfunktioner".

Tidigare experiment

Det bästa sättet att pröva dessa båda teorier är att låta rutgångare arbeta under förhållanden där det inte finns några som helst geologiska eller botaniska tecken att tillgå. Detta kan lämpligen ske genom att man gräver ned rörledningar i marken. Sedan marken jämnats till släpper man på vatten i ett av rören, och låter rutgångare försöka lokalisera det.

Ett flertal försök av detta slag har genomförts framförallt av James Randi, men hittills har ingen rutgångare lyckats lokalisera vatten under sådana omständigheter. Dessa resultat stödjer alltså teorin att slagrutefenomenet beror på tecken som uppfattas av de kända sinnena.

Brister i undersökningen

Leif Enghs undersökning är inte så uppbyggd att det kan bedömas hur stor roll geologiska eller botaniska tecken kan ha spelat för rutgångarnas lokalisering

av vatten. Man verkar inte ha försökt att hålla denna faktor under kontroll. Den redovisas eller diskuteras inte på något systematiskt sätt.

Engh redovisar en serie försök där rutgångarna reagerade på en gömd magnet. Det framgår emellertid av rapporten att den person som gömt magneten var närvarande vid ett av dessa försök. Det kan inte uteslutas att denne omedvetet gett ledtrådar genom t ex ansiktsuttryck och kroppshållning.

Det framgår inte av rapporten i vilken utsträckning personer som visste "facit" var närvarande vid andra av de redovisade försöken. Även detta är en allvarlig brist.

Beteendevetare saknades

Det verkar inte som om man haft tillgång till beteendevetenskaplig kompetens då försöken planerades. Detta är beklagligt, ty med en annan uppläggnings skulle försöken ha kunnat bidra till att klarlägga om de kända sinnena är tillräckliga för

att förklara slagrutefenomenet. Den undersökning som nu blev genomförd ger inget bidrag till att avgöra den saken.

I rapporten ingår också en litteraturredovisning. Där refererar Engh okritiskt och med gillande uppgifter om att s k "map dowsing" skulle fungera. Med "map dowsing" menas att man prövar sig fram med slagrutan över en karta över det aktuella området - istället för att uppsöka området med sin slagruta. Det finns inga som helst belägg för att detta skulle fungera. Den litteratur som Engh här stödjer sig på är också rent pseudovetenskaplig.

Det är angeläget att slagrutefenomenet blir grundligt undersökt. Sådana undersökningar är metodologiskt svåra och kräver nära samarbete mellan geologer och beteendevetare.

Sven Ove Hansson

(En förkortad version av artikeln fanns i nr 40/83 av Ny Teknik.)

P A R A P S Y K O L O G I

Lena Carlsson, Pseudovetenskap åker snålskjuts, Ny Teknik nr 38/83. Kritisk artikel om Hans Eysencks och Carl Sargents bok Övernaturligt. Om spekulationer och forskning kring paranormala mänskliga fenomen. Denna bok recenserades av Marianne Jeffmar, Kvantfysiken - svaret på människans gåta? i SvD 1/2-83. Även Bo Grandien tog upp boken under Teknik och Vetenskap, Sjätte sinnet - hoppet om en spricka i verkligheten, i DN 30/7-83. Både i SvD och DN beskrevs boken okritiskt. Ingemar Bengtsson kritiserade Jeffmars artikel i SvD 15/3-83, Slutsatser om kvantfysik. Replik av Jeffmar i samma nr.

Torsten Ekbohm, Avslöjar skojare och andra stollar, DN 9/9-83. Kritisk artikel om pseudovetenskap. Ekbohm recenserar böcker av Martin Gardner, där denne avslöjar fuskande parapsykologer, kvacksalvare m m.

C A P R A

I Clarté nr 1/83 ägnas nästan hela numret åt kritiska artiklar om New Age-rörelsen och bl a Eritjof Capra.